

ÁLLAMFŐK A RENDSZERVÁLTÁS UTÁN: GÖNCZ ÁRPÁD, MÁDL FERENC...

Három választás Magyarországon

Szili vagy Sólyom? Sólyom vagy Szili? Ha valóságshow-ról és nem államfőválasztásról lenne szó, valószínűleg ezt üvölténé a műsorvezető a tomboló közönségnek a hétfői (és a keddi) szavazáson, meg azt, hogy hihetetlenül szoros a küzdelem. Utóbbi megjegyzés amúgy nem lenne túlzás, főleg annak tükrében, hogy – a mostanival ellentétben – eddig még egy alkalommal sem volt kétséges, melyik jelölt kap elegendő szavazatot a képviselőktől.

1990

Bizonyára kevesen voltak 1990 elején vagy a tavaszi két választási forduló után, akik arra tettek, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége országos tanácsának egyik kevésbé ismert tagja, *Göncz Árpád* lesz Magyarország első rendszerváltás utáni köztársasági elnöke. Több tényező sem éppen az 1956-os tevékenységéért jó néhány esztendőttől börtönben töltött író mellett szólt.

Az egyiket maga az alkotmány jelentette. A parlament 1989 őszén elfogadta, hogy az államfőt általában és a későbbiekben az Országgyűlés választja meg, első ízben azonban a nép. A választást – amelynek toronymagas esélyese *Pozsgay Imre* államminiszter volt – november 26-ára tűzték ki, de az SZDSZ, a Fidesz, a Független Kisgazdapárt és a Magyar Szociáldemokrata Párt közös „négygyenes” népszavazási kezdeményezése ezt megghiúsította. A referendumot éppen november utolsó vasárnapjára írták ki, és az első kérdésre („Csak az országgyűlési választások után kerüljön-e sor a köztársasági elnök megválasztására?”) 6101-gyel többen ikszeltek be az igent, mint a nemet. Az eredménnyel a választók felülírták a nemzeti kerekasztal-tárgyalások végén az SZDSZ és a Fidesz kivételével mindenki által aláírt megállapodást.

A „rég”i” parlament 1990. március 1-jén elfogadta azt a törvényt, amelynek értelmében a választópolgárok a választások után a köztársasági elnök személyére is voksolhattak volna. Az állampárt is

Göncz Árpád (bal oldali képiünkön), illetve Mádl Ferenc köztársasági elnökké választását követően köszönti az ünneplő tömeget 1990-ben, illetve 2000-ben FOTÓK: MTI

mert és népszerű személyiségei (*Németh Miklós, Horn Gyula, Pozsgay*) minden bizonnyal azon is esélyesebbek lettek volna az ellenzékieknél.

Nem szólt Göncz Árpád mellett az sem, hogy a parlamenti választáson az Antall József vezette Magyar Demokrata Fórum legyőzte az SZDSZ-t. A két nagy párt azonban április 29-én paktumot kötött, Antall ugyanis úgy látta, hogy a stabil kormányzáshoz ez elengedhetetlen. A megállapodásban jogilag megerősítették, „körülbástyázták” a miniszterelnököt, húszra szűkítették a kétharmados parlamenti többséget igénylő törvények körét, megegyeztek a közvetett elnökválasztásban, s abban, hogy cserébe az SZDSZ adhatja Göncz Árpád személyében a köztársasági elnököt. Ez a lehetőség egyébként nyilvánvalóan az MDF-et illette volna. Így *Szűrös Mátyás* után Göncz lett az Országgyűlés elnöke és egyben az ideiglenes államfő, s ebben a minőségében már ő adott kormányalakítási megbízást Antallnak.

A Magyar Szocialista Párt a paktumpártokat igyekezett nehéz helyzetbe hozni, és népszavazást kezdeményezett a közvetlen, nép általi elnökválasztás visszaállítására. Addigra azonban sokan beleuntak már a napi politikába, bár a közvélemény-kutatások szerint a többség megszavazta volna az MSZP javaslatát – ha

elfárad az urnákhoz. De nem tette: július 29-én – részben a kedvezőtlen nyári időpont miatt is – az előzetes felmérésekkel szemben nem 45, hanem csak 13,91 százalékos volt a részvételi arány, és érvénytelen lett a referendum.

Göncz Árpád augusztus 3-i megválasztásának így nem volt akadálya. A szabad demokrata politikust az érvényesen szavazó 308 képviselő közül 295 támogatva rögtön az első körben.

1995

Göncz Árpád első ciklusában az ország legnépszerűbb politikusa lett, annak ellenére, hogy az Antall-kormány alatt több alkalommal részt vett a napi politikai csatározásokban is, például az 1990. októberi taxisblokád vagy a médiaháború idején. Ettől függetlenül korántsem volt egyértelmű, hogy másodszor is őt választja meg a parlament, miután az 1994-es országgyűlési választások az MSZP földcsuszamlásszerű győzelmét hozták. A szocialisták egymaguk is többségben voltak a T. Házban, azaz legkésőbb a harmadik fordulóban – amikor már nem kell kétharmados többség, elég az egyszerű is – megszavazhatták volna saját államfőjelöltjüket. Hornek azonban nem éltek ezzel a lehetőséggel. Emögött elsősorban valamiféle „lelkiismeret-furdalás” állt az állampárti múlt miatt (részben ezért szor-

galmazták 1994-ben a koalíciókötést az SZDSZ-szel, holott erre nem volt semmilyen kényszer). Ennek megfelelően 1995 tavaszán eldőlt, hogy a két kormánypárt Gönczöt jelöli.

Nem volt ugyanakkor egyértelmű, milyen lesz a parlamenti helyek mindössze 28 százalékat birtokló ellenzék magatartása. A négy párt kétféle taktikát követett. A Torgyán vezette kisgazdák népszavazást akartak kezdeményezni a közvetlen elnökválasztás bevezetésére, s amikor ez a törekvésük kudarcot vallott, úgy döntöttek, hogy nem vesznek részt a szavazáson. A Fidesz, az MDF és a Kereszténydemokrata Néppárt ellenben – nyilvánvalóan saját önazonosságának erősítése végett – közös ellenjelölt állítása mellett döntött. Voltak olyan elképzelések is, hogy a kormánypártok megosztására „nemzeti elkötelezettségű” szocialista politikust kérnek fel, végül azonban az Antall-kormány tárca nélküli, majd művelődési és közoktatási minisztere, a nemzetközi hírnő jogászprofesszor *Mádl Ferenc* mellett döntöttek.

Az eredmény így sem volt kétséges. A június 19-i első körben Göncz Árpádra 259-en – a szükségesnél eggyel többen –, Mádlra 76-an szavaztak.

2000

Öt évvel később biztos volt, hogy új köztársasági elnöke

lesz az országnak, miután az alkotmány értelmében egy személy legfeljebb két ötéves mandátumot tölthet be. Persze nemcsak a jog, hanem a parlamenti matematika is emellett szólt, tekintve, hogy az Országgyűlésben a jobboldal rendelkezett többséggel.

A Fidesz és a kisgazdapárt 1998-as koalíciós megállapodásában az szerepelt, hogy az államfőt az FKGP adja. Ez Torgyán „országglását” vetítette előre, amit azonban a többség – miután az ország egyik legnépszerűtlenebb, a társadalmat leginkább megosztó politikusról volt szó – veszélyként élt meg. A helyzetet bonyolította, hogy a jelölés a kabinet – *Agh Attila* politológus kifejezésével élve – felezőváltáság esett; a kormány lendülete az idő tájt megtört, a kormánypártok népszerűsége visszaesett. (A felezőváltáság eddig minden magyar kormányt elérte, 1992-ben, 1996-ban, 2000-ben és 2004-ben.)

Orbán Viktor kihasználta a Fidesz erőfölényét: április 27-én közölte a kisgazda elnökkel, hogy nem tudja garantálni számára pártja támogatását. Két nappal később az FKGP országos nagygyűlése ugyan közfelkiáltással Torgyán jelölése mellett döntött, ő azonban – belátva esélytelenségét – nem fogadta el a felkérést, arra hivatkozva, hogy neki a vidék életlehe-

tőségeinek megteremtéséért kell küzdenie. Sőt: az akkori földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter még arra is rákényszerült, hogy Orbánnal közös sajtótájékoztatót jelentse be május 5-én, Mádl személyében találta meg az alkalmas jelöltet. Abban a Mádléban, akit a kisgazdák öt évvel korábban nem voltak hajlandók támogatni Gönczcel szemben.

A kérdés ekkor is adott volt: az ellenzék állít-e riválist? Az MSZP és az SZDSZ nem tette, sőt, a két párt vezető testületei úgy döntöttek, arra kéri a frakció tagjait, szavazzák meg Mádl elnökségét. Ehhez képest kínos meglepetést jelentett a szavazási procedúra. A június 5-i első fordulóban hét, a június 6-i másodikban húsz voks hiányzott a kétharmados többséghez. Döntés csak a harmadik körben született: a 339 érvényesen szavazó képviselő közül 243-an ikszeltek Mádlra. Titkos szavazásról lévén szó nem teljesen biztos, kiknek volt köszönhető a fiaskó. Az ellenzékiek közül a fülke magányában nyilván sokan nemmel szavaztak az előzetes ígéretük ellenére, miként az is valószínű, hogy a kisgazda frakció sem egységesen támogatta azt az embert, aki szerintük Torgyán helyett készült az államfői posztra.

HANCZ GÁBOR

A gumiharangok hangja

„Olyan füst van, hogy vágni lehetne, villant föl a késdobáló szeme.” A könyv-olvasásra vállalkozó embert általában nem nagyon kell győzködni arról, hogy nincsenek alapvetően vidám vagy szomorú történetek. Mégis sokszor meg-hökkentő élmény látni, hogyan is igazolódik ez a tétel, úgymond, a gyakorlatban.

Podmaniczky Szilárd új könyvében, amely tíz év novellatermését mutatja be, jó néhány ilyen mondatra lehet bukkanni. Ezek néha mintha arra figyelmeztetnének: ha már nevetesz, barátom, arra is figyelj oda, mit veszek komolyan. És a Gumiharangok novelláit olvasva lehet jóízűen nevetni jó néhány élet-

helyzetben, ám azután mégsem lapoz tovább az ember, hanem újraolvas, mert ezek a leírt dolgok egyben szép és hamvas jelenségek is.

A Sötét doboz című novellában a család régi barátja, Mario Andretti egy verseny-motort hoz ajándékba, amit a fiú kipróbál, és a sebesség mámore azonnal elragadja. Végül azt gondolja, most már csak úgy állhat meg, ha belehajt a kukoricásba, „ahol a földterület jobb kihasználása érdekében méterenként egy-egy takarmánytököket is vetettek, ami így augusztus végére a tízkiós nagyságot is elérte”. A barackos útban a fiú elmegy a nagypapjával barackfacsemetéért, oda, ahol régen a világháború idején járt a papa. A csemeték beválnak, „de alig telt el három barackszüret, láttam, furcsa fény lepi el a szemét, és addig kérdezgettem, míg nem

csak elmondta, hogy amikor deszantos volt, ledobták a Sziklás-hegységben, pontosan oda, ahol ameddig a szem ellátott, mindenütt gyönyörű szilvafák álltak.”

A szinte már burleszkszerűen elképzelhető, távoli történetek egy pillanat alatt közel kerülnek a mi valóságunkhoz; a film egyszerre kiszínesedik, és hangos lesz. Mászor meg egy párás üveghezba egyszerre bedől az erdő vagy a város zaja, a hideg levegő.

A kötet szerkesztője azt írja a kötet hátsó fedelén, hogy az író „a fantázia határainak és a végsőig redukált szöveg-helyzeteknek a lehetőségét kutatja szenvedélyesen”. Az persze szomorú lenne, ha az olvasó a kutatás és a kísérletezés nyomait keresgelné a könyvben. Az eredményével találkozok, ami izgalmas, és nagyon szép.

BAKOS ANDRÁS

Mégis arzénal mérgezték meg Napóleont?

MTI

A Nemzetközi Napóleon Társaság egy elzászi toxikológiai szakértő kutatásaira támaszkodva ismét felvetette, hogy Napóleon császár nem gyomorrákban, hanem mégiscsak arzénmérgezés miatt halt meg 1821. május 5-én Szent Ilona szigetén. *Pascal Kintz*, a nemzetközi toxikológiai orvosszakértői szövetség elnöke, aki egy Strasbourg melletti magánlaboratórium igazgatója, sajtóértekezleten leszögezte: „a legutóbbi elemzések szándékos bűncselekmény irányába mutatnak”. A tudós, akinek a szakértelmét az igazságszolgáltatás gyakran igénybe veszi különböző mérgezési vagy doppingügyekben, 2001-ben már bebizonyította, hogy a trónfosztott császár hajában rendkívüli mértékű volt az arzénkoncentráció.

– Valaki a környezetéből kis dózisokban adagolta neki az arzént, hogy elkerülje a császár franciaországi híveinek erőszakos lázadó megmozdulásait – jelentette ki *Jean-Claude Damamme*, a Nemzetközi Napóleon Társaság francia képviselője, arra azonban nem vállalkozott, hogy megnevezze az esetleges tettest.